

Yōko Tawada „Kahtlased kujud öises rongis“

Jaapani keelest tõlkinud Lauri Kitsnik

SÕIT ALGAB...

1. VAGUN

Teel Pariisi

Jaam on kuidagi kummaline. Perroonil on veidralt vähe inimesi. Pealegi on jaamatöötajad närvilised, justkui varjaksid nad midagi. Imelik oleks neil hõlmast haarata ja küsida, mis lahti, ning nõnda sa lihtsalt vaatad ja vaikid. Terve jaam on kaetud kummitusliku koorega, kuid sina seda maha kraapida ei suuda.

Tol päeval olid õhtust hilisööni aega veetnud Hamburgis Dammtori jaama lähedal väikeses tantsusaalis. Kõrvus kajasid ikka veel nüüdismuusika helid, küll bambuseraiumise, küll kivisillale koputamise, küll vihmaalinguna. Kui sa praegu öise Pariisi rongi peale lähetsid, jõuaksid seal kell kaks pärastlõunal algavasse proovi. Etendus ise pidi olema samal päeval kell seitse. Märksa meeldivam, kui ärgata hommikul vara ja minna lennukiga. Naeratasid endamisi oma plaani peale.

Aga rong oli tühi. Paistis, et isegi lähtejaamast Altonast polnud inimesi eriti peale tulnud ja vagunis oli vaikne. Ega rong nüüd viimaks depoosse sõida, muutusid sa ärevaks ja vaatasid perroonil ringi, kuid seal oli selgelt kirjas: „Pariis“. Üksinda kuue inimese kupees, toetasid end istmele ning igavlesid. Olid unustanud ajalehe osta. Rong hakkaski liikuma. Ka Hamburgi peavaksalis ei tulnud kedagi peale.

Mõne aja pärast lähenesid sammud. Konduktor tuli sõidu- ja platskaardipiletit ning passi kontrollima. Kas kõrge punase vormimütsi või siis terava hääletooni tõttu tuletas mees miskitpidi meelde lindu. Sulle tundus, et ta on prantslane. Tema nägu näis pisut pinges ning jäik.

„Kas ma olen kupees üksi?“ küsisid, kuid konduktor kehitas õlgu, otsekui öeldes, et küllap vist. Väga veider.

„Täna on rong kuidagi eriti tühi. Ei tea mispärast?“

Konduktor ei vastanud midagi. Kui veel pärida, võiks see tal harja punaseks ajada. Pärast konduktori lahkumist mõtlesid hetkeks homsete tantsuliigutuste peale. Peagi muutusid uniseks. Kuna polnud kellegagi rääkida ega midagi lugeda, otsustasid magamamineku kasuks. Kui läksid hambaid pesema, sattusid vahekäigus kokku konduktoriga ning katsetasid jonnaka kavalusega:

„Täna on rong tõesti väga tühi.“

Sulle tundus, et konduktori näole ilmus pisut valulik ilme, ning ta pööras pea ära. Otsustasid selle üle rohkem mitte juurelda. Olgu põhjus mis tahes, aga kui madalaima hinnaga terve kupee endale saab, pole vaja kurta. Muretsemisest pole nagunii midagi kasu. Mis ohtu seal üldse olla saabki? Kuna rong sõidab rööbastel, pole karta, et mõni äärmuslaste rühmitus seda hõivama hakkaks. Halvimal juhul võib puhkeda torm. Kuid ilmselt pole kuigivõrd tõenäoline, et rajutuules murduvad puud läbi vaguni katuse langeksid ja su lõmastaksid. Sellegipoolest otsustasid sa igaks juhuks magada alumisel asemel.

Mõne aja pärast vajusid sa vaguni rappumise saatel mõnusalt unne. Une kõrval jätkus terasrööbaste krigin. Uni oli ühtaegu kerge ja sügav. Seepärast ehmusidki, kui konduktor su ühtäkki äratas, ning pillasid oma mälulaeka põrandale, kaotades viivuks igasuguse arusaamise sellest, kus sa üldse oled.

„Ärgake üles, te peate kohe maha minema!“

Hääl oli kummaliselt tundetu, kuid siiski vali. Väljas oli veel täiesti pime. Segaduses, ühtaegu ärritunult ja kohmetunult, küsisid kõva häälega söakalt vastu:

„Kas oleme juba Pariisis?“

See küsimus polnud mõeldud mitte niivõrd selleks, et aega võita, kuivõrd sa alateadlikult lootsid, et tegemist on lihtsalt mingi eksitusega. Vähimagi kaastundevarjundita kuulutas konduktor:

„Ei, Pariis on veel kaugel, aga me oleme kohe Prantsuse piiril. Prantsusmaal algab tänasest, see tähendab keskööst, üldstreik ja sellepärast rongid enam ei sõida. Palun valmistuge kiiresti maha minema.“

Heitusid, nagu oleks sind tabanud ootamatust kohast tulnud rusikalöök. Ei saa öelda, et oleks valus olnud. Isegi kurta ei taibanud. Ilma vastaseta ei saa ju võidelda. Sa teadsid, et prantslased korraldavad üpris äärmuslikke streike, ja neid pilte on kahtlemata meeldivam jälgida teleuudistest. Suutsid vaid mõelda, et kuna sul kästakse rongi pealt maha minna, on ilmselt toimunud hirmus lühiühendus uudiste ja elu vahel.

„Aga öelge, mis must siis nüüd saab?“

Soovides vestluskaaslasel veidi kaastunnet tekitada, püüdsid teha kaeblikku häält. Millised on kahjud, kui Pariisis etendus ära jätta? Samal ajal, kui mõttes arveluanuppe liigutasid, valdas sind seletamatu rahutuslaine, millel selle mõttekäiguga mingit seost ei olnud.

Olid äsja lugenud inimeste kohta, kes osalesid kunagi apartheid ajal Lõuna-Aafrikas vastupanuliikumises. Keset ööd tungiti järsku nende kodudesse ja nad viidi kaasa ning enne veel, kui sellest teada saadi, oli neid juba piinatud või olid nad tapetud. Sinu praegune olukord oli sellele täpselt vastupidine. Kuna streigivad töölised, tundus sulle, et peaksid nendega solidaarne olema. Tundus, et peaksid neile õlale patsutama, jõudu soovima ja naeratades pidžaama väel öörongi pealt maha minema. Kui ilmas ringi vaadata, siis on ka selliseid armetuid riike, kus pole üldse võimalik streike korraldada. Niisugustes maades leidub haletsusväärseid töölisi, kes teevad pigem enesetapu või kaotavad töö ja surevad nälga, kui et kliendile tüli teevad. Nendega võrreldes on kõrgesti austatud klienti öörongi pealt maha ajav Prantsuse raudteetöötaja täie tervise juures ning heatujuline... oojaa, just sellepärast tahadki sa streiki toetada. Aga mis saab sel juhul Pariisi etendusest ja sinu honorarist?

„Vaadake, mul on tingimata tarvis oma töö pärast Pariisi jõuda. Misma teie arvates tegema peaks?“

Su hääletoon oli äkki muutunud süüdistavaks.

„Jaamast läheb buss. Minge selle peale ja sõitke Pariisi.“

See vastus rahustas sind pisut. Tõmbasid pidžaamale riided peale, korjasid oma kompsud kokku ja maha minnes märkasid veel paari inimest. Kuna rongis oli sedavõrd vähe reisijaid, võis arvata, et Altonas või peavaksalis oli olnud streigi kohta mingi teadaanne. See, et sa täna just Dammtoris peale tulid, oli halb õnn. Või siis oli streigist räägitud õhtustes uudistes. Sa olid eile olnud niivõrd hõivatud, et polnud ajalehti lugenud, rääkimata raadio kuulamisest.

Sinu õnnetud saatusekaaslased tulid rongi pealt maha ning kõmpisid raskel sammul mööda perrooni. Kui sa jaamatöötajalt nõudlikul moel küsisid: „Kus on Pariisi buss?“, nähvati sulle järsult:

„Palun minge ooteruumi.“

See oli tundmatu nimega jaam. Ümberringi oli kottpime, tänavalaternad ei põlenud. Paistis, et inimasustust siinkandis eriti pole. Sisenesid vastumeelselt ooteruumi, see oli inimestest tulvil ja palavikulistest lampidest eredalt valgustatud. Lettide ja laudade servad helkisid hõbedaselt, põrandal olid laiali noorte inimeste värvilised seljakotid, keegi ümises end kitarril saates, paar inimest tukkus. Kõrge lae poole keerles sigaretisuits. Küllap ootasid kõik lubatud bussi. Kui nägid laual lihtsat menüüd, kus oli kirjas hommikueine, *croissant* ja *café au lait*, tuli järsku tahtmine hommikust süüa. Veel polnud hommik, isegi kõht polnud tühi, aga pelgalt hommikusöögi peale mõtlemine tekitas tunde, nagu olekski juba hommik käes. Millegipärast olid hinnad jube kõrged. Sedasi saaksid kõik homse ja ülehomse tarbeks vahetatud frangid peaaegu otsa. Kuna tellimust võtma tulnud ettekandja sind vaadates muigas, hakkasid mõtlema, kas see pole viimati mõni petuskeem: inimesed aetakse rongi pealt maha, sunnitakse kõrget hinda maksma ja jäetakse siis mingis asustamata paigas iseenda hooleks. Nii arutledes said kohe aru, et see on totakas mõte. Sa ei teadnud, kus sa oled, sestap oli kahtlustamine kerge tulema. Mõtlesid, et kuna sul on veel nii palju saatusekaaslasi, ei saa ju ometi olla, et teid kõiki on petetud. Ainult see oli imelik, et kuigi paluti maha minna, sest kohe tulevat Prantsuse piir, oli see siin ju juba Prantsusmaa. Aga polnud mõtet oma pead selliste asjadega vaevata. Sarvesaia ja piimakohvi maitse peale suud vesistades otsustasid need tellida hinnast hoolimata. Oleks vist hea natuke jootraha ka jätta, ja rahatähte ettekandjale ulatades ütlesid:

„Palun! Tagasi pole vaja.“

Ettekandja ajas silmad suureks, haaras rahatähe ja lahkus otsekui põgenedes. Taolise pisku jootraha peale suuri silmi teha saab küll ainult rikkumata inimene! Naeratasid endamisi.

Bussi ei paistnud kusagil. Isegi sulle, kes sa olid vargsi valmis selleks, et õnne ja aastaid tuleb oodata, tuli kohati kärsitus peale. Tõusid püsti ja silmitsesid tühjal pilgul akna taha jäävat pimedust. Lihtsalt kadestamisväärne on nende inimeste rahu, kes seal nii veendunult bussi ootavad ja usuvad, et see tõesti tuleb, kuigi võimalik, et tegemist on üksnes viirastusega. Sel hetkel kummardus sinu kõrvale kena nägu – ei saanudki aru, kas mehe või naise oma – ja küsis sinult:

„Mulle tundub, et olen teid telekas näinud. Kas te olete pianist?“

Kui küsija oli naine, oli ta hääl madal ja võluvalt kähe, kui aga mees, siis kirkas ja ilmselgelt oli tegemist ilueediga. Sellise mesise tutvumisvõimaluse peale ütlesid aga hoopiski ilmetul moel:

„Millal see buss ometi tuleb?“

Noppisid endale heidetud tutvumissetpaneku ja tallasid jalge alla. Kui mõni teine teeks ehk ootamise ajal algust üürikese armulooga ja mõtleks lummatult, et hea, kui buss jääkski tulemata, ei suudaks sina niimoodi joobuda. Laev tuleks usaldada kapteni hoolde ja oma keha lainete meeleva, aga sina oled sidunud sõiduplaani oma plaanidega ja katsud süllelangenu katkestusest üle hüpates kärsitult tuleviku poole tormata.

Viimaks kostis pimedusest mootorimüra ja nähtavale ilmus mitu bussi. Mõned kiirustasid peale ronima, teised ajasid end tasapisi püsti, nagu teeks see neile tüli. Sina hüppasid kähku esimese bussi peale ja istusid eesistmele. Buss torkas esituledega pimedusse valgustunneli ja hakkas sõitma. Mõne aja pärast tuli riigipiir, kus lehvisid Belgia ja

Prantsusmaa lipud. Jahmusid. Olid senimaani olnud mitte Prantsusmaal, vaid hoopis Belgias! Ka Belgias räägitakse ju prantsuse keelt ja rahaühikuks on frank, kuid Belgia frank on Prantsuse omast mitu korda odavam. Kuna maksid Prantsuse frankides ja ütlesid, et tagasi pole vaja, siis ehmuski ettekandja ootamatu helduse peale. Lolli rikkuri tobe käitumine, põlastas ta sind ehk sisimas. Karistuseks unustamise eest, et Hamburgist Pariisi sõites tuleb läbida ka Belgia, pidid maksma kallist hinda.

Pariisi jõudes ronisid kiiruga takso peale, mis juba rivis ootas, ja ütlesid sihtkoha.

„Teed on umbes, nii et ma ei tea, kui kaua aega läheb,“ ütles taksojuht. Ta ümises viisikest ja oli kuidagi lõbusas tujus. Võib-olla ongi streik lõbus. Töötamast lakanud linn moonduv lõbustuspargiks.

Sa olid paar aastat tagasi näinud Marseille's prügivedajate streiki. Teeserva tekkisid prügikuhjad ja kuigi need paisusid iga päevaga aina muljetavaldavamatesse kõrgustesse, kestis streik edasi. Jäätmed lagunesid kesksuvisse päikese all. Küll ikka haiseb, avaldasid inimesed arvamust. Selles oli teatud karnevalilaadset elevust. Kui streik viimaks lõpetati, haihtusid prügikuhjad ühe hetkega. Kui sellises koguses prügi oli võimalik nõnda kiiresti ära koristada, võis lausa kahtlustada, et kõik oli juba algusest peale kokku lepitud.

Taksojuht ümises lauluviisi ega tundunud sugugi kiirustavat, aga osavalt ummikuid vältides ja otsekui kala vees erksalt kurve lõigates liikus ta siiski kenasti edasi. Mõtlesid, et võid kõik selle inimese hoolde usaldada, naaldusid mugavalt seljatoele ja jõudsid täpselt kell kaks teatri ette. Aga teatri uksele oli kleebitud suur paberileht ja sellel oli kirjas, et üldstreigi tõttu on kõik etendused tühistatud. Selle peale said sa esimest korda tõeliselt vihaseks. Kuid raskel metalluksel pole sellest sooja ega külma. Isegi kui ütlesid, et oled jõudnud siia läbi suurte raskuste, jääks ta ikkagi tummaks ja suletuks. Järsku lõid sa teatri ust jalaga. Sellist asja polnud sa varem teinud. Uks püsis hääletu ja liikumatuna. Lõid veel ühe korra. Kolm poissi tulid ligi ja näitasid naerdes sinu poole näpuga.

„Mis te naerate? Kas te koolis ei peaks olema?“ kärkisid nendega, kuid see ei sulgenud naerusuid. Kas koolis oli ka streik? Kas nad jälgisid streiki sotsioloogilise vaatluse raames? Koolis õpetatakse mõistagi seda, et neil on õigus streigile, aga kas õpetatakse seda ka praktikas? Paistis, et streik tegi jultunuks. Sa olid vihane ja viskasid kähku sealsamas kohapeal hundiratta. Poisid jätsid otsekohe naermise. Nende nägudel peegeldus järsku austusevarjund. Kunst päästis su naha. Viskasid veel ühe hundiratta. Selle peale hakkas kergem.

Otsisid üles metroojaama ja sõitsid Pariisi Põhjavaksalisse. Jaama infopunktis ütlesid hingeldades: „Tahan otsekohe Hamburgi tagasi sõita.“

Vastaspool oli rahulik: „Rongid ei sõida.“

Kui sa ütlesid: „Aga mis ma siis tegema pean?“, vastas ta ikka rahulikult: „Minge Brüsseli bussi peale. Seal saate tavalise rongiga edasi.“ Jälle Belgia? Näib, et see jaamatöötaja on sama uru mäger. Karistuseks selle eest, et üheks ööks Belgia olemasolu ära unustasid ja magama jäid, on nüüd sinu saatuseks aina uuesti ja uuesti Belgiasse tagasi pöörduda. Aga Belgiat ei tohiks siunata. Sest Belgia pole milleski süüdi. Selline riik on olemas ja see, et sinul on reisijana ebamugav, ei anna sulle veel õigust suhtuda Belgiasse kui tülikasse konnasilma.

Vehkides juba kogutud rahapakiga, hüüdis bussijuht klientidele: „Kas on veel mõni vaba koht?“ Ilmselt ei kavatsenudki ta enne välja sõita, kui kõik kohad on täis. See pole küll päriselt illegaalne, aga ikkagi oli tunne, et inimeste hädaolukorra pealt tahetakse kasu lõigata, ning sa tundsid end veidi ärritatuna. Sul oli taskus rongipilet, miks peaksid siis veel bussi eest maksma? Kui streigi abil õnnestub palku tõsta, kas siis korvatakse ka sinu kahjud?

Kes meist siin õieti vaene on? Kobrutavaid vastulauseid alla surudes ostsid vastumeelselt pileti, läksid bussi peale ja otsustasid, et ei mõtle enam millelegi.

Kahel pool teed laiusid niidud. Kauguses oli näha lehmakarju. Miks lehmad aasal rohtu süües kõik ühte suunda vaatavad? Olid kavatsenud sõita kohale öörongiga, teenida kena honorari ja öörongiga tagasi minna, aga kõik kukkus välja täiesti kohutavalt. Soovide soo on suuri mülkaid täis, etem oleks lehmakarja sekka minna ja häirimatult rohtu nosida.

Samal hetkel oli kuulda luust ja lihast läbi käivat mootorimürinat ning ülal taevas ilmusid nähtavale kolm väikest lennukit. Karjatasid. Üks neist oli bussist kolmesaja meetri kaugusel, ajas suitsu välja ning hakkas nina ees alla kukkuma. Just siis, kui olid jõudnud mõelda, et oled elus esimest korda tunnistajaks lennuõnnetusele, tõstis masin napilt enne maaga kokku põrkamist järsku nina üles ja lendas otsejoones taevasse. Su keha oli täiesti kange ja hääli jäi kurku kinni. Sel hetkel hakkas teine lennuk suitsu välja ajama ja langema. Ahhetasid, kuid seegi lennuk kerkis napilt enne alla kukkumist tagasi taevasse.

„Näe, lennuvägi harjutab!“ kuulsid eespool istuvat ameeriklast selgitamas. Hingasid kergendatult, kuid ka haavunult. Ütlevad, et kaitsevad riiki, kuid tegelikult kergitavad ainult oma saba. Kui neil on nii palju jõudeaega, võiksid pigem meid peale võtta ja Brüsselisse viia!

Jõudsid Brüsseli jaama. Nii vähemasti bussijuht väitis. Aga perroone polnud ollagi. Ronge ei olnud ka näha. Hoone arhitektuur ajas sind segadusse ja sa käisid aina ringiratast. Viimaks märkasid rongide sõiduplaani ja vaatasid seda kergendunult. Kuid kõigi rongide sihtjaamaks oli London. Kas London on tõesti ainuke koht, kuhu üldse minna saab? Nii palju vaeva, et jõuda tagasi Brüsselisse, ja kõik ilmaasjata. Tundsid, kuidas jõud jalgadest kadus. Kui õnnetus tulema hakkab, siis tuleb ta uksest ja aknast. Kui Londonisse jõuad, öeldakse ilmselt, et sealt saab edasi ainult Dublinisse. Kodu jääb järjest kaugemale. Aga mis seal ikka, sa oledki ju rändav kunstnik. Kui trumm on läinud, mingi ka pulgad. Mingu, mingi plaanid ja soovid kus see ja teine, mingi pealegi kõik, vaata ainiti enese ette, kes kannatab, see pidi kaua elama. Tähelepanelikumalt vaadates nägid, et taamal on Eurostari platvorm. Sellepärast lähevadki kõik rongid Londonisse. Tundsid korruga kergendust ja uudishimu. Läheks õige Londonisse? Milleks minna otse, kui saab ringiga? Mis tunne oleks sõita vee all mööda La Manche'i väina põhja? Kas seal oleks veelgi pimedam, kui sõites läbi öise une?